

SPIS RZECZY

Klucz do współczesnej antropologii i... zrozumienia Lovecrafta 3

Wstęp 13

Szkic biograficzny E. Tylora 17

Przedmowa autora do pierwszego wydania 21

Przedmowa autora do drugiego wydania 22

Przedmowa autora do trzeciego wydania 23

ROZDZIAŁ I 25

Nauka o cywilizacji

Kultura czyli cywilizacja. Zjawiska jej podlegają prawom określonym. Metoda klasyfikacji i rozbiór dowodów. Trwanie, odmiany i przeżytki łączą następujące po sobie stopnie cywilizacji. Główne przedmioty rozpatrywane w dziele niniejszym.

ROZDZIAŁ II 47

Rozwój cywilizacji

Stopnie cywilizacji, przemysł, stan ducha, polityki, moralności. Rozwój cywilizacji odpowiada w wysokim stopniu przejście od stanu dzikości, przez barbarzyństwo do życia cywilizowanego. Teoria postępu. Teoria upadku. Teoria rozwoju obejmuje postęp, jako czynnik pierwszorzędny, a upadek, jako czynnik drugorzędny. Dowody historii i podania nie mogą być stosowane do niższych stopni cywilizacji. Dowody z historii jako zasady upadku. Dowody etnologiczne podnoszenia się i upadku cywilizacji, wyprowadzone z porównania różnych poziomów kultury u różnych plemion tej samej rasy. Starożytność cywilizacji, oparte na danych z historii. Archeologia przedhistoryczna rozszerza czas istnienia człowieka na niższych stopniach cywilizacji. Ślady wieku kamiennego, utrwalone w budowlach olbrzymich, mieszkaniach nawodnych, stosach muszel, cementaryskach itd. dowodzą, że kultura pierwotna istniała początkowo na całej przestrzeni ziemi. Stopnie rozwoju postępowego w przemyśle.

ROZDZIAŁ III	87
--------------------	----

Przeżytek w cywilizacji

Przeżytek i zabobon. Zabawy dziecięce. Gry hazardowe. Zwroty starodawne. Wiersze dziecinne. Przysłowia. Zagadki. Przeżytki w cywilizacji i ich znaczenie: formułki przy kichaniu; zwyczaje i ofiary przy kładzeniu kamienia węgielnego; uprzedzenie do ratowania tonących.

ROZDZIAŁ IV	125
-------------------	-----

Przeżytek w kulturze (ciąg dalszy)

Nauki tajemne. Ludy wyższe przypisują niższemu siłę magiczną. Magia polega na kojarzeniu pojęć. Wróżby, przepowiednie itp. Onejromancja. Faruspikacja, skapulimancja, chiromancja itd. Kartomancja, rabdomancja, daktylomancja, koscinomancja itd. Astrologia. Usposobienie wewnętrzne usprawiedliwia przetrwanie magii. Przeżytki odżywają. Czarodziejstwo, które powstało w czasach dzikości, trwa w cywilizacji barbarzyńskiej; po jego upadku, w początkach wieków średnich, następuje odrodzenie w Europie; jego praktyki i sposoby należą do wczesnej cywilizacji. Spirytyzm powstał w początkach cywilizacji; jest blisko spokrewniony z czarnoksięstwem. Duchy pukające i piszące. Unoszenie się w powietrzu. Czynności medium uwięzionego. Praktyczne znaczenie badań nad przeżytkami

ROZDZIAŁ V	167
------------------	-----

Mowa uczuciowa i naśladowcza

Istota dźwięków bezpośrednio uczuciowych w mowie. Świadczy o tym zgodność przypadkowa w odrębnych językach. Przebieg tworzenia się języków. Ruchy. Wyraz twarzy itp. Dźwięki uczuciowe. Mowa członkowana; samogłoski, określone brzmieniem i wysokością muzyczną; spółgłoski. Wyraz i akcent. Melodia zdań, recitativo. Wyrazy dźwiękowe. Wyrazy, mające znaczenie, utworzone z wykrzykników. Przysłowki twierdzące, przeczące itd.

ROZDZIAŁ VI	201
-------------------	-----

Mowa uczuciowa i naśladowcza (ciąg dalszy)

Wyrazy naśladowcze. Nazwy czynności ludzkich, utworzone z dźwięków. Nazwy zwierząt, powstałe z głosów, które wydają. Narzędzia muzyczne. Odtwarzanie dźwięków. Zmienianie wyrazów dla przystosowania dźwięków do znaczenia. Zdwarzanie. Stopniowanie samogłosek dla wyrażenie odległości i różnicy. Język dziecięcy. Wyrazy dźwiękowe w stosunku do wyrazów znaczących. Mowa jest pierwotnym wytworem niższej cywilizacji.

ROZDZIAŁ VII	237
--------------------	-----

Liczenie

Pojęcie o liczbach wytworzyło się przez doświadczenie. Stan arytmetyki u dzikich ludów. Mała ilość liczebników u plemion niższych. Liczenie na palcach u rąk i nóg. Liczebniki, pochodzące od nazwania ręki i palców, świadczą, że liczenie wyrazami powstało z rachowania ruchami. Słoworód liczebników. Liczebniki zastosowane do systemów, mających za podstawę pięć, dziesięć i dwadzieścia, a pochodzące od rachowania na palcach. Przyjmowanie liczebników cudzoziemskich. Dowody, że arytmetyka rozwinęła się z niskiego pierwotnego szczebla kultury.

ROZDZIAŁ VIII	265
---------------------	-----

Mitologia

Wyobraźnia mityczna opiera się, jak inne czynności umysłu, na doświadczeniu. Mitologia dostarcza dowodów potrzebnych do badania praw wyobraźni. Zmiana opinii publicznej co do wiarygodności mitów. Racjonalny rozbiór mitów jako alegorii i jako historii. Etnologiczna doniosłość mitów i sposób ich traktowania. Mity mogą być badane u współczesnych nam dzikich i barbarzyńców. Pierwotne źródła mitów. Pierwotne pojęcie o ogólnym ożywianiu natury. Uosobienie słońca, księżyca i gwiazd; trąba wodna, trąba piaskowa, tęcza, wodospad, powietrze morowe. Analogia rozwijająca się w mitach i przenośniach. Podania o deszczu, grzmocie itd. Wpływ mowy na tworzenie się mitów. W okresie pierwszym uosobienia materialne, w drugim czasow-

nikowe. Formy gramatyczne męska i żeńska, żywotna i nieżywotna w stosunku do mitów. Imiona własne w stosunku do mitów. Stan ducha, sprzyjający rozwojowi wyobraźni mitycznej. Rzecz o wilkołakach. Fantazja i wyobraźnia.

ROZDZIAŁ IX 303

Mitologia (ciąg dalszy)

Mity o przyrodzie, ich pochodzenie, zasady ich tłumaczenia, zachowanie pierwotnego znaczenia i imion znaczących. Mity przyrodnicze wyższych plemion dzikich w porównaniu z odpowiednimi mitami ludów barbarzyńskich i cywilizowanych. Niebo i ziemia rodzicami wszystkiego. Słońce i księżyc: zaćmienia, zachód słońca, jako bohater lub dziewica pochłonięta przez potwora; wschód słońca z morza i zachód w krainę podziemną; paszcza nocy i śmierci; Symplegady; oko nieba, oko Odyna i Graje. Słońce i księżyc, jako cywilizatorowie mityczni. Księżyc, jego zmienność, periodyczna śmierć i ożycie. Gwiazdy, ich pokolenia. Gwiazdozbiory, ich znaczenie w mitologii i astronomii. Wiatr i burza. Grzmot. Trzęsienie ziemi.

ROZDZIAŁ X 347

Mitologia (ciąg dalszy)

Mity filozoficzne: wnioski obracają się w pseudo-historię. Mity geologiczne. Wpływ wiary w cuda na mitologię. Góra magnetyczna. Podania o pokrewieństwie małp z ludźmi przez rozwój albo przez zwyrodnienie. Etnologiczne znaczenie mitów o człowieku-małpie, o człowieku z ogonem, o leśnym człowieku. Podania oparte na błędzie, przekręceniu prawdy i przesadzie; podania o wielkoludach, karłach i potwornych istotach ludzkich. Mity pochodzące z fantastycznego tłumaczenia faktów. Podania przywiązane do postaci historycznych lub legendowych. Mity eponimiczne o nazwach plemion, ludów, okolic itp.; etnologiczne ich znaczenie. Mity pragmatyczne, oparte na urzeczywistnianiu przenośni i pojęć. Alegoria. Bajki o zwierzętach. Zakończenie.

Animizm

Pojęcia religijne ukazują się w ogóle u niskich ras ludzkich. Wiadomości przeczące prowadzą często do błędów i bywają mylne; wiele wypadków niepewnych. Określenie minimum religii. Nauka o duchach, nazywana tu animizmem. Animizm rozważany jako część wiary naturalnej. Animizm dzieli się na dwie części: filozofię duszy, filozofię innych duchów. Nauka o duszach, jej rozszerzenie i pojmowanie u ras niższych. Określenie duchów, czyli dusz ukazujących się ludziom. Teoretyczne pojęcia filozofii pierwotnej, która tłumaczy zjawiska, należące obecnie do biologii, a mianowicie; życie i śmierć, zdrowie i choroby, sen i sny, szaleństwo i widzenia. Stosunek nazwy i natury duszy do cienia, krwi, tchnienia. Dzielenie się, czyli wielość dusz. Dusza, jako przyczyna życia; powrót jej do ciała po chwilowej nieobecności. Wychodzenie duszy podczas szaleństwa. Sny i widzenia: wiara w nieobecność duszy śpiącego i w przyjmowanie odwiedzin dusz innych. Duchy ukazujące się jako widziadła. Duety konających i sobowtóry. Dusza ma kształt ciała i odczuwa jego uszkodzenia. Głos duchów. Dusza, jako substancja materialna; jest to prawdopodobnie wyobrażenie pierwotne. Wyprawianie dusz do użytku w życiu przyszłym przez ofiarę pogrzebową, zabijanie żon, podwładnych itp. Dusze zwierząt. Przesyłanie ich przez ofiarę pogrzebową. Dusze roślin. Dusze przedmiotów. Przesyłanie ich przez ofiarę pogrzebową. Stosunek nauki o duszach przedmiotów do teorii epikurejskiej o ideach. Rozwój historyczny nauki o duszach, od duszy eterycznej biologii pierwotnej, do bezcielesnej duszy teologii nowożytnej.